

Gera bendrojo ugdymo mokykla: mimikrija ar metamorfozė?

Vilija Targamadžė

Vilniaus universitetas, Universiteto g. 3, 01513 Vilnius, vilija.targamadze@gmail.com

Anotacija. Analizuojama Geros mokyklos koncepcija (2015): geros mokyklos misija, bruožai, akcentuojamas jos esminis skirtumas nuo šiandieninės mokyklos, orientuotos daugiau į akademinis pasiekimus. Geros mokyklos rezultatas – mokinio branda, pasiekimai, pažanga. Išryškinamos šios mokyklos dvi dalys: misija ir mokyklos įgyvendinimui įtakos turintys veiksniai. Pateikiami 2016 m. kokybinio tyrimo duomenys – ekspertų geros mokyklos samprata, galimi jos įgyvendinimo trikdžiai. Siūlomi tapsmo gera mokykla postūmiai.

Esminiai žodžiai: *gera mokykla, misija, ekspertinis tyrimas, trikdžiai, galimybės.*

Įvadas

Geros mokyklos paieška nuolat tęsiasi – jau Antikos laikais kūrėsi įvairios mokyklos, buvo ieškoma jų tobulinimo galimybių. Ypač gausus Naujųjų mokyklų tinklas atsirado XIX a. pabaigoje – XX a. pirmojoje pusėje. Galima sutikti su L. Jovaišos (1993, 30) pastebėjimu, kad šių mokyklų siekis buvo „užtikrinti vaiko normalų individualų psichinį ir socialinį – demokratinį vystymąsi; ugdyti kolektyvinę iniciatyvą, kritišką mintį ir solidarumą“. Kaip minėtas autorius nurodo, „mokykla turi tapti miniatūrine visuomene, autonomiškai ir dinamiškai tvarkančia savo reikalus“ (ten pat). Tad turėjo būti plėtojama savivalda. Lietuvos pedagoginės minties raidoje nuo pirmosios Nepriklausomybės atkūrimo galima identifikuoti klasikinės paradigmos vyravimą, nors buvo ir atsiranda kitų ugdymo paradigmų (laisvojo ugdymo, t. y. vaiko prigimtinių galių skaidos) pėdsakų. B. Bitino teigimu, ši paradigma „giliau neįleido šaknų tarpukario Lietuvoje, sovietiniais metais iš principo negalėjo būti pripažinta, tuo tarpu Vakarų šalyse ši paradigma vis įgyja stipresnes pozicijas ir Lietuvoje ji yra įgyvendinimo vingrybėse, nors ir deklaruojama

reformos dokumentuose (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992, Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991 ir kt.), bet pedagoginis konservatizmas ir toliau vyrauja, kyla abejonių dėl ugdymo paradigmos kaitos“ (Bitinas, 2000, 47). Tai patvirtina ir straipsnio autorės vadovautų tyrimų: „12–14 metų mokinių mokymo(si) didaktinės problemos ir jų sprendimo galimybės“ (Targamadžė, Nauckūnaitė et al., 2010), „Projektinio ir probleminio mokymo(si) taikymo edukologijos studijų baigiamuosiuose darbuose rekomendacijos“ (Targamadžė, Gražienė, 2012) rezultatai. Jų pagrindu *a priori* galima teigti, kad neretai žaidžiami simuliaciniai žaidimai ir tėra deklaruojama į mokinį orientuota paradigma, o dirbama pagal klasikinę paradigmą. Kyla probleminis klausimas: ar Lietuvoje Geros mokyklos koncepcijai lemta mimikrija, o gal yra galimybių bendrojo ugdymo mokyklos metamorfozei, t. y. tapti gera mokykla, apibūdinta Geros mokyklos koncepcijoje (2015).

Straipsnio **tikslas** – išryškinti bendrojo ugdymo mokyklos tapsmo gera mokykla galimybę.

Tikslui įgyvendinti numatomi du **uždaviniai**:

1. Geros mokyklos sampratos atskleisti.
2. Ekspertinių išvalgų tapsmo gera mokykla pateiktis.

Objektas – geros mokyklos samprata įgyvendinimo požiūriu.

Metodai: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, ekspertų apklausa.

Socialinio konstruktyvizmo metodologinė nuostata: žmonės konstruoja savo asmeninį supratimą, ir tai nėra jiems perduotų žinių ar gebėjimų veidrodinis atspindys, yra jų asmeninė refleksija (Kukla, 2000).

Gera, sėkminga, veiksminga ar efektyvia alternatyviaja mokykla, jos samprata ir kt. domėtasi ne vieną ir ne du šimtmečius. Galima atkreipti dėmesį į tyrimus įvairiausiai žiūros kampais, pavyzdžiui: S. Valatkienė (2008) domėjosi naujomis mokyklomis. Ši autorė pažymėjo, kad A. Ferriere (1879–1960) naująsias sroves susistemino ir sujungė į „aktyviųjų mokyklų“, „naujojo ugdymo“, arba „naujųjų mokyklų“, kryptį – tai buvo to meto naujų ir modernių pedagoginių srovių idėjų savotiška sintezė. Kiti autoriai aprašo alternatyvias mokyklas, pateikdami jų bruožus (Banks, 1999; Smith, Barr, Burke, 1976; Targamadžė, 2010 ir kt.). Taigi, mokykla buvo tiriama, ieškant jos savitų metodologinių prieigų, modelių, tobulinimo kelių. Tarsi nieko naujo ir nebėra tirti – tereikia išgvildinti įvairiaaspėkius mokyklų tyrimus ir juos pritaikyti nūdienai. Vis dėlto geros mokyklos kūrimas nėra toks paprastas – jis reikalauja metodologinio lygmens suopračio ir pagrįstų koncepcijos įgyvendinimo scenarijų, nenuklystant nuo geros mokyklos koncepto. Tad šiame straipsnyje nauja tai, kad bandoma atskleisti Lietuvoje patvirtintos Geros mokyklos koncepcijos (2015) esmė ir pateikiamos ekspertinės išvalgos apie galimus tokios mokyklos įgyvendinimo trikdžius. Teorinis ir praktinis reikšmingumas gan ryškus, nes atskleidžiama geros mokyklos samprata, pateikiamos ekspertinės išvalgos gali padėti konkrečios mokyklos metamorfozei, siekiant išvengti mimikrijos.

Geros mokyklos esmės brėžtis. Ši koncepcija nėra inkliuzas Lietuvos švietimo reformų kontekste, veikiau ji yra loginė jų tąsa, siekiant sugrįžti prie ugdymo ištakų ir įgyvendinti

1988 m. parengtos Tautinės mokyklos koncepcijos (Lukšienė, Tupikienė et al., 1989) idėją bei 1994 m. numatytą Nacionalinės geros mokyklos idėją (*Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos programos*, 1994).

Tai atsispindi ir Geros mokyklos koncepcijoje (2015):

Pirmoji Koncepcija – Tautinė mokykla (1988 m.) buvo kuriama šalies nepriklausomybės išvakarėse, atsižvelgiant į tuo metu aktualius tautos ugdymo uždavinius – asmens orumo ir individualumo vertės sugrąžinimą, humaniškumo, moralumo ir tautinio savitumo bei savimonės stiprinimą. Joje aptartas ne tiek mokyklos modelis, kiek jos tikslai ir vertybės – mokykla, kaip kultūros sistemos perteikėja, prasmingos dvasinės veiklos erdvė, antrieji vaiko namai (*Geros mokyklos koncepcija*, 2015, 2).

Antrą kartą nacionalinė geros mokyklos samprata formuluota 1994 m. Bendrojo lavinimo mokyklos bendrųjų programų įvade. Didžiausias iššūkis tuo metu buvo laisvė – laisvas žmogus laisvoje visuomenėje ir valstybėje, todėl akcentuotas mokyklos bendruomenės ir gyvenimo mokykloje, kaip visuomenės ir valstybės kūrimo būdo mokantis demokratijos principais, doriniais ir pilietiniais idealais pagrįstos gyvensenos, vaidmuo. Kalbant apie asmens ugdymą, pabrėžta savarankiškos, sąmoningos, įsipareigojusios kitiems ir tėvynei, aktyvios ir visapusiškai išsilavinusios asmenybės svarba (ten pat).

Abiejose sampratose akcentuojamas ugdytinis, jo prigimtinių galių sklaida, ugdymas ir saviugda. Jose daugiau ar mažiau akcentuojama mokykla kaip bendruomenė, kuri turi talkinti vaiko ugdymui ir saviugdai. Tiek pirma, tiek antra apibrėžtis atspindi to laikotarpio Lietuvos aktualijas. XXI a. Lietuvos mokyklai iškilo labai aiškus iššūkis kurti ir sukurti mokyklą, kuri būtų „pamatinėmis humanistinėmis vertybėmis ugdymą grindžianti, prasmės, atradimų ir asmens ugdymo(si) sėkmės siekianti mokykla, kuri savo veikloje vadovaujasi mokyklos bendruomenės susitarimais ir mokymusi. Ši geros mokyklos sąvoka apibrėžia pagrindines Koncepcijos vertybes ir nusako mokyklos veiklos tobulinimo kryptį“ (*Geros mokyklos koncepcija*, 2015, 2). Tad jos ugdymo vertybinis pagrindas lieka iš esmės tas pats – ugdymas turi būti grįstas humanistinėmis vertybėmis, o žinant, kad mokyklos kultūros giluminis atskaitos taškas ir mokyklos filosofijos pagrindas yra vertybės, akivaizdu, jog turi koreliuoti ugdymo, mokyklos kultūros ir filosofijos vertybės, ir labai svarbu, kad būtų susijusi šių trijų mokyklos dimensijų metodologinė prieiga.

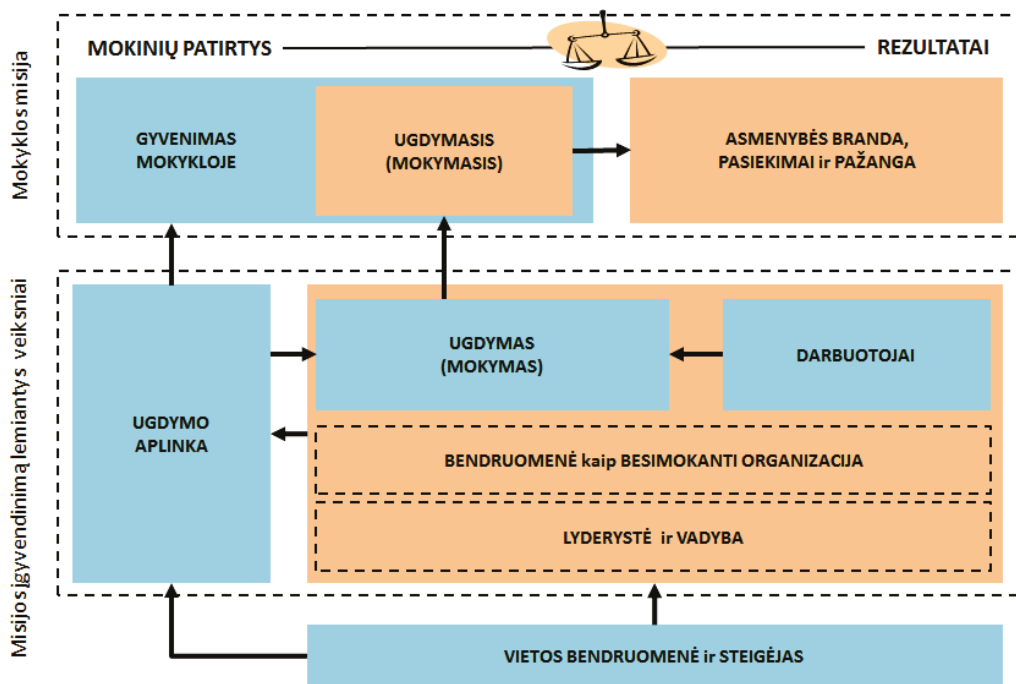
Kyla klausimas: kas naujo 2015 metais pateiktoje Geros mokyklos koncepcijoje?

Gan svarbus akcentas – išskiriami devyni mokyklos aspektai:

- Asmenybės ūgtis,
- Gyvenimas mokykloje: saviraiškūs dalyvavimas,
- Ugdymasis (mokymasis): dialogiškas ir tyrinėjantis,
- Ugdymas (mokymas): paremiantis ugdymąsi (mokymąsi),
- Darbuotojai: asmenybių įvairovė,
- Mokyklos bendruomenė: besimokanti organizacija,
- Lyderystė ir vadyba: įgalinančios,
- Ugdymo(si) aplinka: dinamiška, atvira ir funkcionali,

- Vietos bendruomenė ir mokyklos savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija, dalyvių susirinkimas (savininkas): išpareigoję (*Geros mokyklos koncepcija*, 2015, 5–6).

Šie aspektai išskirti remiantis Geros mokyklos koncepcija (Ruškus et al., 2013) ir atsispindi 1 pav.

1 pav. Geros mokyklos veiklos aspektai ir jų ryšiai (*Geros mokyklos koncepcija*, 2013, 4)

1 pav. išskirtos dvi dalys: *Mokyklos misija* ir *Misijos įgyvendinimą lemiantys veiksniai*. Jau pirmoje dalyje svarstyklių lėkštelės atspindi, kad mokinių patirtys ir rezultatai yra svarbūs ir turi būti vertinami. Gyvenimas mokykloje (jo sudėtinė dalis yra ugdymasis, kurio viena svarbių funkcijų – mokymasis) ir rezultatas (asmenybės branda, pasiekimai, pažanga) yra tarpusavyje susiję ir svarbūs geros mokyklos dėmenys. Taigi šiandieninei mokyklai, kuri ypač orientuota į akademinis pasiekimus, tenka reflektuoti savo veiklą, Geros mokyklos koncepcijos metodologinėje priemonėje identifikuoti stipriąsias ir tobulintinas savo veiklos sritis, modeliuoti galimybes ir numatyti galimus pavojus. Tada dera parengti tapimo gera mokykla projektą ir jos įgyvendinimo strategiją. Tačiau tai nėra taip paprasta: reikalingos objektyvios mokyklos veiklos išvalgos, Geros mokyklos koncepcijos supratimas, tinkamos jai įgyvendinti mokyklos filosofijos, kultūros, ugdymo politikos ir pan. formavimas(is), tam tikrų mokytojų, vadovų ir kitų darbuotojų kompetencijų (ypač vertybinių nuostatų) ugdymasis ir kt. Taigi šiai koncepcijai įgyvendinti dera pasirengti

ir modeliuoti mokykloje tokius jos įgyvendinimo scenarijus, kad tai netaptų imitacija ar simuliaciu – tai daugeliu atveju įvyko įgyvendinant anksčiau kurtus conceptualius teorinius modelius.

Empirinis tyrimas

Siekiant išsiaiškinti, kaip ekspertai supranta gerą mokyklą, kokias mato jos įgyvendinimo galimybes ir trikdžius, 2016 m. sausio–vasario mėn. buvo atliktas empirinis tyrimas. Objektas – geros mokyklos samprata ir jos įgyvendinimas, ekspertų nuomone. Metodas – ekspertų apklausa raštu. Buvo pasirinkta 10 ekspertų: po vieną iš Lietuvoje esančių tėvų organizacijų (Lietuvos tėvų forumo ir Nacionalinės šeimų ir tėvų asociacijos), du atstovaujantys nacionalinio lygmens švietimo politiką įgyvendinančias institucijas, du tautinių bendrojo ugdymo mokyklų atstovai ir po du atstovus iš bendrojo ugdymo mokyklų lietuvių mokomąja kalba ir iš katalikiškų mokyklų.

Kiekvienoje grupėje buvo po vieną Geros mokyklos koncepcijos (1993) rengėją, po vieną edukologijos krypties mokslininką, išskyrus mokyklą (vadovai, dirbantys ne mažiau kaip trejus metus, buvo rašę savo mokyklos sampratą). Ekspertų buvo prašoma pareikšti savo nuomonę 12 klausimų ir dar paprašyta išreikšti savo nuomonę „Kita“.

Straipsnyje bus orientuojamasi į ekspertų nuomonę, geros mokyklos sampratos turinį ir šios mokyklos įgyvendinimo trikdžių išryškinimą.

Geros mokyklos sampratos turinio požiūriu svarbūs du pirmieji klausimai:

Kokie, Jūsų nuomone, turėtų būti geros mokyklos raktiniai žodžiai (išvardykite 5–7 ir argumentuokite).

Kaip apibrėžtumėte geros mokyklos misiją? (savo atsakymą pagrįskite).

Ekspertai geros mokyklos raktinius žodžius pateikė įvairiai. Kai kurie ekspertai tik nurodė raktinius žodžius, kai kas iš jų dar išplėtojo pateiktų žodžių supratimą: „Susitarimas, bendruomenė, pašaukimas, savarankiškumas, atsakingumas, kūrybiškumas, asmeninė pažanga.“

Vienas ekspertas atsakė taip:

Geros mokyklos svarbiausi raktiniai žodžiai:

- pamatinėmis humanistinėmis vertybėmis grindžiamas ugdymas,
- prasmės, atradimų ir asmens ugdymo (si) siekianti mokykla,
- mokyklos veiklos rezultatai – mokinių asmenybės branda, individualias galias atitinkantys ugdymo(si) pasiekimai ir nuolatinė ugdymo(si) pažanga,
- personalizuotas ir savivaldis ugdymasis,
- mokykla kaip besimokanti organizacija,
- susitarimais grindžiami sprendimai,
- įgalinanti lyderystė ir vadyba.

Dar kiti ekspertai bandė daugiau paaiškinti savo pateiktus raktinius žodžius. Ir tai suprantama, nes buvo iškelti kiti akcentai nei Geros mokyklos koncepcijoje. Pavyzdžiui, mokyklos vadovas nurodė:

Autonominė (savarankiška) mokykla. Mokykla modeliuoja savitą, mokyklai būdingą ugdymo politiką, disponuoja mokyklos biudžetu, prisiima atsakomybę už teikiamą ugdymo kokybę.

Bendruomeniška. Kolegialiai kuria ir puoselėja savitą, mokyklos bendruomenei būdingą kultūrą, telkia visus bendruomenės atstovus mokyklos misijai įgyvendinti.

Atvira. Kūrybiškai ir žvelgdama į mokyklos raidos perspektyvą išnaudoja visus išorės ir vidinius bendradarbiavimo tinklus, jų resursus ugdymo(si) kokybei tobulinti. Aktyviai komunikuoja su suinteresuotomis ugdymo proceso grupėmis, institucijomis.

Lanksti. Dinamiškai reaguojanti ir atsiliepianti į valstybės švietimo ir socialinius pokyčius, bendruomenės poreikius. Mokykla mokosi su kitais ir iš kitų. Imli naujovėms, moderniausioms mokymosi tendencijoms.

Kūrybinga. Tai tyrinėjantis mokymasis, orientuotas į asmenybės vertybinį ugdymą(si).

Veikli. Nuolat sistemingai analizuojanti teikiamų ugdymo paslaugų kokybę ir įsivertinanti, ieškanti optimalių sprendimų personalizuojant ugdymą(si), diegianti naujoves.

Du ekspertai bandė pagrįsti raktinius žodžius. Vienas jų pabrėžė ugdymo procesą ir rezultatą, kitas daugiau akcentavo dokumentais pagrindžiamus reikalavimus, mokyklos veiklos aspektą.

Pirmasis parašė:

Gera – tai, kur mokinys, mokytojas, mokyklos darbuotojas ar tėvas / mama jaučiasi priimti ir saugūs, skatinami „augti“;

- besimokanti bendruomenė – ypatingai svarbu apmąstyti, ką žinau, sugebu ir kokioje srityje turiu tobulėti. Nuolatinis mokymasis yra vienas iš esminių šiandienos globalios visuomenės poreikių.
- asmenybės branda, pasiekimai ir pažanga – ugdymo(si) centras yra asmenybės ūgtis.

Antrasis nurodė:

Geros mokyklos raktiniai žodžiai yra: *besimokanti organizacija* (kadangi be aukštų profesionalumo reikalavimų mokytojams keliami dar ir nuolatinio, tęstinio mokymosi reikalavimai), *asmenybės ūgtis* (nes pripažįstamas kiekvieno besimokančiojo individualumas, tikima, kad kiekvienas gali padaryti pažangą), *įgalinanti lyderystė* (kadangi svarbi visų bendruomenės narių iniciatyva, motyvacija, atsakomybė), *atvira ugdymo(si) aplinka* (įtakoja motyvaciją, ugdo dalykines bei bendrąsias kompetencijas).

Katalikiškos mokyklos vadovas gan savitai pateikė geros mokyklos raktinius žodžius ir jų paaiškinimą:

Švietimas kiekvienam. Nes tai atspindi lūžį, kuris turėtų įvykti nuo „švietimo visiems“, pažymėjusio XX a., švietimo pasaulio rūpestį, kad kuo daugiau būtų kvalifikuotų pramonės darbininkų, ir tam tikslui organizuotą ugdymą, į personalizuotą ugdymą, kuriame atsižvelgiama į kiekvieno mokinio poreikius ir galimybes bei jo karjeros planus globalizuotame pasaulyje.

Patirtis ir rezultatai. Nes svarbu, kad ugdyme atsirastų ir vertė mokinio „gyvenimui“ mokykloje, kuris turi ilgalaikę prasmę ir užtikrina ateityje norą mokytis, tobulėti. Kartu

nėra nuvertinti ir mokinių rezultatai, ypač jų asmeninė pažanga, kuri atskleidžia ne tik akademinius pasiekimus, bet ir mokėjimo mokytis kompetencijas.

Atvira ugdymosi aplinka. Kuomet ugdymas suvokiamas kaip visur ir įvairiais būdais vykstantis procesas, pranokstantis klasės ribas.

Modelis kaip žemėlapis. Geros mokyklos koncepcija nėra norminis dokumentas, bet gairės, kurios turėtų padėti „išrandant“ mokyklą nr. 10 [turima omenyje 10 mokyklos bruožų – V. T. past.], ją tobulinant ir pritaikant kiekvieno poreikiams (Nr. 10).

Šiame apibūdinime atsispindi geros mokyklos kaip iššūkio, mokinio patirties ir jo ugdymosi rezultatu, atviros ugdymosi aplinkos, mokyklos bruožų sąryšis. Tai ganėtinai sistemiškas požiūris, jungiantis mokyklą kaip organizaciją, mokinį kaip mokyklinės veiklos subjektą, aplinką kaip pagalbininką mokinio ugdymuisi ir organizacijos ugdymąsi tų bruožų, kurie reikalingi geros mokyklos tapsmui.

Nepaisant ekspertų raktinių žodžių pateikties formos ir turinio, galima teigti, kad jie susiję su geros mokyklos akcentais – vieni rėmėsi daugiau jau patvirtinta Geros mokyklos koncepcija (ganėtinai į ją įsigilinę), kiti rašė remdamiesi savo autentiška empirine patirtimi ir / ar teoriniu ugdymo mokslo pasirengimu. Vis dėlto nuodugnesnė atsakymų analizė leidžia teigti, kad visi ekspertai akcentavo asmenybės brandą, ūgtį, vaiko patirtį. Kitaip tariant, akademiniai pasiekimai nebuvo ignoruojami, bet nebuvo ir pirmoje vietoje. Ekspertai atkreipė dėmesį ir į bendruomeninį gyvenimą, bendruomenės vaidmenį vaiko ugdyme(si). Vienas ekspertas nevienareikšmiškai atkreipė dėmesį ir į mokyklos savitumą, ugdymo politiką bei atsakomybę („Mokykla modeliuoja savitą, mokyklai būdingą ugdymo politiką, disponuoja mokyklos biudžetu, prisiima atsakomybę už teikiamą ugdymo kokybę.“). Šios trys dimensijos išties svarbios gerai mokyklai, jei jos susijusios su ugdymo kokybe ir gali tapti mokyklos veiklos tobulinimo kryptimi. Žinoma, derėtų dar išsiaiškinti, kaip ekspertai supranta ugdymo politiką, mokyklos savitumą ir pan.

Ekspertų suvokimą, kokia turėtų būti gera mokykla, pagilina tai, kaip jie pateikia šios mokyklos misiją. Pavyzdžiui, vienas ekspertas nurodė misiją, stipriai koreliuojančią su Geros mokyklos koncepcijoje (2015) pateikta samprata:

Susitarimu grįstas bendruomenės veikimas, padedantis kiekvienam asmeniškai tobulėti. Svarbiausia yra asmeninė ūgtis tikrojo savojo AŠ paieškose. Bendrabūvyje turėtume vienas kitam padėti siekti asmeninio tobulėjimo.

Jis aiškiai orientavosi į asmenybės ugdymą ir saviugdą, nukreipiant ir bendruomenės, ir ugdymo veikėjų sąveiką siekti tikslo. Kitas ekspertas daugiau orientavosi į mokyklos misiją kaip erdvės ugdymui ir saviugdai kūrimą: „Geros mokyklos misija – kurti prasmės, atradimų ir mokymosi sėkmės erdvę.“ Iš tolesnių šio eksperto atsakymų aiškėja, kad ši erdvė reikalinga vaikų sklaidai. Ekspertas – mokyklos vadovas – pateikė įdomią su siekiu ir norimu rezultatu susijusią misiją: „Geros mokyklos misija – siekti visų mokinių pažangos, skatinti visų mokyklos bendruomenės narių tobulėjimą, kurti atvirą mokyklą, kurioje visiems būtų gera.“ Šioje pateiktyje akcentuojama ir visų bendruomenės narių savijauta.

Išsamiausiai mokyklos kaip organizacijos misijos tikslą (rezultatą) apibrėžė dar kitas ekspertas:

Geros mokyklos misija – atsižvelgiant į konkrečios mokyklos tipo ir bendruomenės poreikius įgyvendinti ugdymo tikslus siekiant kiekvieno jos nario tobulėjimo ir bendradarbiavimo. Svarbiausiais tikslas – kiekvieno ugdytinio individuali pažanga ir ugdymosi rezultatai, kurie būtų prasmingi pačiam ugdytiniui, jo tėvams (globėjams) ir padėsiantys toliau mokytis, įsitvirtinti gyvenime ir visuomenėje.

Atkreiptinas dėmesys į vieno katalikiškos mokyklos vadovo eksperto pastebėjimą:

Kalbant apie pačią koncepciją, kaip dokumentą, tai jo misiją matau būti „žemėlapiu“ kuriant mokyklą. Žodis „žemėlapis“ man čia atrodo labai svarbus, nes koncepcija leidžia pasirinkti kelią, gal trumpesnę arba ilgesnę, bet asmeninę.“ Iš esmės minėta Koncepcija išties nepateikia konkrečių kelių, o pati mokykla turėtų naudotis ja kaip gairėmis ir turiniu bei forma brėžti savo žemėlapi ir jame savitą judėjimo kelią.

Svarbu pažymėti, kad visi ekspertai Geros mokyklos misiją fokusavo į vaiko asmenybinę ūgtį, brandą, pažangą, veiklos prasmingumą etc. Be abejo, jų pateiktys buvo skirtingos, tačiau turinine prasme nei mokyklos samprata, nei misija neprasilenkė su Geros mokyklos koncepcijos esme.

Visgi iškyla klausimas: „Kokie geros mokyklos trikdžiai ir kodėl jie kyla?“ Atsakymai buvo įvairūs, tačiau daugiau ar mažiau kiekviename jų buvo įvardintas biurokratizmas. Tai gan ryškiai nurodyta vieno eksperto atsakyme: „Geros mokyklos kūrimui trukdo biurokratinis aparatas, centralizuoti reikalavimai. Taip pat centralizuotas mokyklos finansų valdymas ir nelanksti mokyklos biudžeto lėšų panaudojimo tvarka (mokyklos negali laisvai perkelti nepanaudotų lėšų (arba neprioritetinių tam tikru metu) į tas sritis, kurių kaštai yra didesni).

Tik du ekspertai filosofinės (o gal daugiau ideologinės) plotmės klausimą pažymėjo kaip trikdį. Vienas jų gan aiškiai atskleidė:

Konkurencinga visuomenė žmogų mato kaip ekonominį vienetą ir įrankį, tokios visuomenės tikslas nėra žmogus, konkurencingos visuomenės tikslas yra produktas (čia prasideda akių muilinimas, kai sakoma, kad produktas skirtas žmogui dėl jo geresnio gyvenimo, nes tada tampa neaišku, kas yra geresnis gyvenimas. Ir šitoje vietoje „įsijungia“ vertybės ir filosofinis pamatas. Įvairiapusėje, daugiakultūroje, „tolerantiškoje“ (banaliaja šio žodžio prasme) visuomenėje kažin ar įmanomas vienas pamatinis filosofinis pagrindas, todėl iš čia išeinantys trikdžiai visada rasis. Ir kažin, ar susitarsime. O jei ir susitarsime, tai ar ilgam?

Šis pastebėjimas išties svarbus. Visuomenėje dera sutarti dėl ugdymo filosofinių pamatų, kitaip mokyklos filosofijos, ugdymo rasti mokykloje gali tapti nedarnia su ugdymo pamatiniais dalykais, o gal net ir destruktvyia.

Be abejo, ekspertai matė ir dokumentų, pedagogų pasirengimo darbui ir kitas problemas. Tai glaustai atsispindi vieno mokyklos vadovo pastebėjimuose:

Mokytojų kvalifikacijos kėlimo darnios politikos nebuvimas (trūksta sisteminio tęstinumo); Darbo kodeksas, pagal kurį mokyklos administracijai yra itin sudėtinga atsakyti nekvalifikuotų specialistų paslaugų; jaunų, iniciatyvių, kūrybingų, drąsių pedagogų stoka; ydinga mokinio krepšelio lėšų paskaičiavimo ir paskirstymo metodika.

Kito eksperto nuomone, ypač trukdo mokytojai ir kai kurie vadovai:

Mokyklos atsinaujinimui trukdo ir kai kurie vyresnio amžiaus (pensinio amžiaus) darbuotojai, nenorintys keistis ir nesutinkantys užleisti savo postą jaunesniems darbuotojams. Pedagoginiame darbe yra nedidelė darbuotojų kaita, kai kuriose mokyklose yra „patogiai“ dirbančių mokytojų ir net vadovų.

Taip pat buvo akcentuojamas ir pasitikėjimas mokykla:

Mokykla vis dar mažai pasitikima ir leidžiama savarankiškai rūpintis savo veikla, pasirinkimu. Ji turi turėti galimybę veikti savarankiškai ir atsiskaityti už sutartus veiklos rezultatus.

Tai suponuoja mintį, kad reikia gan atidžiai peržiūrėti švietimo administravimą ir jį nukreipti Geros mokyklos kūrimui, o ne tik kontrolei. Pažymėtinas ir dar vienas eksperto pastebėjimas:

Didžiausias trikdys – išankstinės nuostatos bei nepasitikėjimas tiek savimi, tiek kitais. Neturėjimas energijos imtis ir siekti pokyčių.

Trukdo nepakankamas mokyklų savarankiškumas, per mažai galių turi tėvai – neturi galimybės pasirinkti tai bendruomenei labiausiai tinkamo mokyklos vadovo, kuris burtų kolektyvą išsigryninti bendruomenės tikslams ir jų siekti. Per didelis politikų noras manipuliuoti rinkėjais, valdomais per ugdymo įstaigas.

Taigi čia jau akcentas yra kitas – vertybinių nuostatų, apsisprendimo pokyčiams, pasirengimo jiems, mokyklos bendruomenės bendradarbiavimo, tėvų galių plėtotės ir politikų nemanipuliavimo ugdymo įstaigomis, bendruomenės susitarimais grindžiamos veiklos prioriteto. Ekspertų nuomonės dėl galimų Geros mokyklos koncepcijos įgyvendinimo trikdžių yra įvairiaspektės, tačiau jų pastebėjimai yra pagrįsti ir reikšmingi siekiant įgyvendinti šią Koncepciją. Reikia pažymėti, kad ekspertai nepateikė aiškių šių, jų nuomone, galimų trikdžių priežasčių ir jų sprendimo galimybių.

Išvados

Geros mokyklos koncepcija visų ekspertų yra suprantama ir jiems priimtina – geros mokyklos samprata atskleidžiama tam tikrais savitais raktiniais žodžiais, jos misijos apibrėžtis koreliuoja su Koncepcijos esme ir jos prasminio turinio lauko brėžtimi. Ji teisingai suprantama kaip gairės brėžti savo mokyklos žemėlapi atitinkamoje metodologinėje priemonėje, užkoduojuose Geros mokyklos koncepcijoje.

Geros mokyklos koncepcijos įgyvendinime ekspertai išvelgia įvairias galimas kliūtis: ugdymo pamatines (ugdymo filosofijos, mokyklos paskirties traktavimo ideologijos), švietimo veiklą reglamentuojančių dokumentų netinkamumą, pedagogų ir vadovų pasirengimą, mokytojų rengimo, jų kvalifikacijos tobulinimo, perkvalifikavimo ir kitas. Jų pastebėjimai yra sisteminio pobūdžio ir nors jie nepasiūlė aiškių numanomų geros mokyklos įgyvendinimo trikdžių sprendimų, tačiau ekspertų pastebėjimai yra svarbūs

ir akina atlikti geros mokyklos įgyvendinimo trikdžių analizę ir numatyti jų sprendimus bei rengti šios mokyklos įgyvendinimo scenarijus, skatinant pačias mokyklų bendruomenes kurti gerą mokyklą.

Ekspertų nuomonių analizė leidžia teigti, kad jie supranta geros mokyklos konceptualią idėją, nekvestionuoja jos įgyvendinimo galimybių. Tai sudaro prielaidą teigti, kad geros mokyklos įgyvendinimas gali tapti esamos mokyklos kismu – ne mimikrija, bet metamorfoze, tačiau tam reikalingas visų bendruomenės narių ar bent jos didžiosios dalies pamatinis šios mokyklos idėjos supratimas ir priėmimas siūlomo iššūkio kurti mokyklą, atliepančią nurodytą misiją, tačiau savitu keliu. Tam dera brėžti savo mokyklos žemėlapi ir kurti navigacinę sistemą.

Literatūra

- Banks, J. A. (1999). *An Introduction to Multicultural Education* (2nd ed.). Boston: Allyn and Bacon [žiūrėta 2015 m. gruodžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.intime.uni.edu/multiculture/school/characteristics.htm>.
- Bitinas, B. (2000). *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Edukologija.
- Geros mokyklos koncepcija*. (2015). (Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. V-1308.) [žiūrėta 2016 m. sausio 30 d.]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/web/lt/teisesaktai/listing?date_from=2015-12-08&date_till=2016-01-01&text=&submit_lawacts_search.
- Jovaiša, L. (1993). *Edukologijos įvadas*. Kaunas: Technologija.
- Kukla, A. (2000). *Social Constructivism and the Philosophy of Science*. New York: Routledge.
- Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos programos (Projektas)*. (1994). Vilnius: PI.
- Lukšienė, M., Tupikienė, L. et al. (1989). *Tautinė mokykla*. Vilnius: Žinija.
- Ruškus, J., Jonynienė, V., Želvys, R., Bacys, V., Simonaitienė, B., Murauskas, A., Targamadžė, V. (2013). *Geros mokyklos koncepcija* [žiūrėta 2016 m. vasario 13 d.]. Prieiga per internetą: https://www.google.lt/?gws_rd=ssl#q=geros+mokyklos+koncepcija+2013.
- Smith, V., Barr, R., Burke, D. (1976). *Alternatives in education: freedom to choose*. Indiana: Phi Delta.
- Targamadžė, V. (2010). *Alternatyvi bendrojo lavinimo mokykla: mokyklos naratyvo kontūrai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Targamadžė, V., Nauckūnaitė, Z. et al. (2010). *Galimybių studija 12–14 metų mokinių mokymo(si) metodinės problemos ir jų sprendimo galimybės*. Vilnius: LR ŠMM ŠAC [žiūrėta 2016 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: http://www.alternatyvusugdymas.lt/wp-content/uploads/2009/12/10_09_03_AU_galimybiu_studija.pdf.
- Targamadžė, V., Gražienė, V. (2012). *Projektinio ir probleminio mokymo(si) taikymo edukologijos studijų baigiamuosiuose darbuose rekomendacijos*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Valatkienė, S. (2008). Antano Maceinos požiūris į naująsias pedagogikos sroves. *Acta paedagogica Vilnensia*, 21, 22–29.

A Good Comprehensive School: Mimicry or Metamorphosis?

Vilija Targamadžė

Vilnius University, Universiteto St. 3, LT-01513 Vilnius, Lithuania, vilija.targamadze@gmail.com

Summary

The article discusses the question of scientific dimension: is the conception of the Good School to face mimicry in Lithuanian, or perhaps there are possibilities for metamorphosis of a comprehensive school, i.e. to become a good school, which is defined in the Conception of the Good School (2015).

The aim of the article – to highlight the possibility for a comprehensive school to become the Good School.

Methodological attitude of social constructivism: people construct their personal understanding and this is not the specular reflection of the knowledge or abilities conveyed to them, this is their personal reflection (Kukla, 2000).

The first part analyses the Conception of the Good School (2015): its mission, features; its essential difference from a modern school, which is more oriented to academic achievements, is emphasized. The result of this school – the student's maturity, achievements, progress. Two parts of this school are highlighted: the mission and factors influencing implementation of the school.

The second part presents the data of the qualitative survey performed in 2016 – the conception of experts on the good school, the keywords of the Good School presented by them, possible interference of its implementation.

In summing up, it is possible to state that the experts do not question either the conception of the good school or its implementation. Only it is necessary to carry out the analysis of the implementation interference, to foresee their decisions and concentrate communities for implementing the good school.

Keywords: *good school, mission, expert research, interference, possibilities.*

Įteikta / Received 2016-03-22
Priimta / Accepted 2016-03-28